

— Phurikano nav Badžo

— Starodávne příjmení Badžo

O lav „badž-á!“ andre hindske čhib džanol „baš-av!“ „Badžá“ hin „bašadi“. O romano lav the o indicko lav hin phandle jekha etimologija, aven avri andal jekh džar (koreňis). Ale mek vareso! Maškar o slovaňika Roma pes rodel baro phurikano nav – Badžo (varekana the Hangur-Badžo). Šaj paťas, hoj kada nav peske o Badžovci ande andal e India. Phenaha tumenge jekh puraňi legenda, sar le Domengeri jekh fajta andro indicko štatos Bihar kada nav chudla u sar o Badžovci (Badža, Badžunija) ačhile lavutara.

Slovo „badž-á!“ znamená v romském jazyce „baš-av!“ (hraj!). Jako podstatné jméno je „badžá“ hudební nástroj. Romské a indické slovo poji stejná etymologie, vyrůstají z jednoho kořene. Ale ještě něco! Mezi slovenskými Romy se vyskytuje velice starodávne příjmení – Badžo (někdy Hangur-Badžo). Velice pravděpodobně si je Badžovi přinesli z Indie. Povíme vám jednu starodávnou legendu o tom, jak jeden domský rod ve státě Bi-hár k tomuto jménu přišel a jak se „Badžunija“ (Badžovi) stali hudebníky.

Sar jekh Domengeri fajta ačhile Badžo – Lavutara

Mre gule Devla, bachtaleja, esas jekh Dom. Vičinenas les Kalo. Dživelas, sar pes delas, kerelas košara, bikenelas, oleha, so chudelas vaše, džidarelas peskera romňa the le čhaven. Sas čoro manuš, aľe paťivalo, devleskero. Čhave les sas eľta – murša.

Jekhvar phendā o Kalo, hoj kamel te kerel „pudža“ – te sikhavel paťiv le Devleske. Bičhaďa le jekhphuredere čhas, so pes vičinelas Pranbir, the leskere ternedere phrales, Man-

Jak získal jeden domský rod jméno Badžové

Můj sladký, požehnaný Bože, byl jeden Dom. Jmenoval se Kálo. Žil, jak se dalo, pletl koše, prodával je, a z výdělku živil ženu a děti. Byl to člověk chudý, ale poctivý a zbožný. Děti měl sedm – samé syny.

Jednou povídá Kálo, že chce uspořádat „púdžu“ (oběť, pobožnost). Poslal nejstaršího syna jménem Pránbír, a jeho mladšího bratra Mánbíra natrhat krásné květy k ozdobě domáciho oltáře.

bir, te čhingerel šukar luluda, kaj te avel soha te šukararel le Devleskero oltaricis.

Nadur le gavestar baronas kašta, upre maškar o prajta labonas bare lole luluda sar bachtale jagora. Kajča o kašta sas kandrale, zuže kandre. Ko džalas opre te čhingerel o luluda, mušinelas te del baro pozoris, te na phosadol pro kandre.

O jekhpureder phral, o Pranbir, sas khandino, o jilo andre leste sas kachňalo, daralas te džal upre. Iľa e „ankuli“ – d'indardo cilo le hakoha pro agor – u chudňa o luluda tele te čhingerel. O luluda – bizo – perkernas pre phuv, andre mel, andre čik. O terneder phral, o Manbir, has paťivalo čhavo, na daralas, džanelas, so le Devleske kempel. Čirdňa pes upre, kandre nakandre, šukares kidňa o luluda pal o biš „daľija“ (aga, konara).

O phrala avle khere. O Pranbir anda melale luluda, so len kidkerďa pal e phuv, o Manbir anda peskere zuže luluda u karnas te kerel e „pudža“. Kajča o Del pes diňa anglal, vičindä pro Pranbir: „Čhiv tire melale luluda, degešina, khandineja! Chude šulad'i, šulav len andro šmeci. Adaďivesestar aveha the tu the tire čhave the lengere čhavengere čhave šulade, šulaveha o fori, o gava.“

Le Manbiriske o Del paľikerďa, phendä leske: „Vaš oda, hoj čhingerďal o luluda pal o biš „daľija“, vičinena tut „Bišdal“. Tire šukar, sungale luluda man hin bares pre dzeka.“

Sar o Manbir šundä kala lava, lošand'ila ajci, hoj chudňa peske te bubňinel pro per andre bari loš.

Nedaleko vesnice rostly stromy, uprostřed jejichž zeleného listí plály jako požehnané ohýnky velké rudé květy. Jenomže stromy byly samý trn. Kdo se chtěl vyšplhat nahoru pro květy, musel si dát velký pozor, aby se nepíchal o trny.

Nejstarší syn, Pránbír, byl jednak lenoch, jednak srdíčko slepičí, bál se na strom vylézt. Vzal „ankuli“ – dlouhý klacek s hákem na konci – a začal květy oškubávat. Samozřejmě padaly na zem, do špíny, do bláta. Mladší chlapec, Mánbír, byl slušný, nebál se, a věděl, jak je třeba uctít Boha. Vyšplhal nahoru, trní netrní, a opatrně natrhal květy z dvaceti větví.

Bratři se vrátili domů. Pránbír nesl ušpiněné květy, které posbíral na zemi, Mánbír nesl čisté kvítí, a chystali se uspořádat „púdžu“. Jenomže tu se ozval Bůh a křikl na Pránbíra: „Zahod' tu svou špínu, degeši smradlavej! Vem koště, zameť ji, hod' ji do smetí. Odedneška se staneš metařem i tvoje děti a děti tvých dětí. Budeš zametat města a vesnice.“

Mánbírovi Bůh poděkoval a řekl mu: „Zato, že jsi natrhal květy z dvaceti větví, se ti bude říkat „Bísdalija“ (Bišdalija) – protože „bís“ znamená dvacet, a „daľi“ větev. Tvoje krásné, voňavé květiny mě velice potěšily.“

Mánbír se nad božími slovy tak zaradoval, že si ze samé radosti začal bubnovat na břicho.

„Mro čho,“ phenda o Del. „Ta tu džanes avka šukares te bašavel? Mek te tut nane prestosť? Ča pro nango per? Džanes so, adadivesestar aveha lavutaris, the tire čhave, the tire čhavengere čhave avena lačhe, hirešna lavutara. Vičinena tumen Badžo (Badža, Badžunija).“

Avka pes the ačhila. Ole d'ivesestar akharen jekh Domengeri lavutariko fajta Badžunija vaj Badža vaj Badžo.

„Chlapče,“ povídá Bůh. „Tak ty umíš taky takhle krásně hrát? I když nemáš na co než na holé břicho? Víš co? Ode dneška se z tebe stane hudebník a tvoje děti a děti jejich dětí budou slavní hudebníci. Budou vám říkat Badžo (Bádžá, Badžunijá).“

A tak se stalo. Od té doby se jeden tenhle domský rod živí hudbou a jejich jménem se stalo Badžové – hudebníci.

Autorkou romské i české verze je M. Hübschmannová.

Poznámka: Romové Sepetčides, kteří žijí v Turecku nedaleko Izmiru a živí se výrobou košů, si ve své řeči uchovali původní indické slovo pro „větev“ – dali.

Převyprávěno podle verze uvedené v publikaci G.W. Briggse „The Doms and their nearest relations“, s. 43.

Romano džaniben – Ňilaj 2007
Časopis romistických studií

Časopis vychází díky finanční podpoře Ministerstva kultury České republiky.

Toto číslo je výstupem z výzkumného záměru č. MSM 0021620825 realizovaného
na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Toto číslo časopisu vyšlo za finanční podpory České rady pro oběti nacismu.

Projekt je financován za finanční podpory Nadace Arbor Vitae.

Projekt byl podpořen z prostředků Nadačního fondu obětí holocaustu.

Vydává Romano džaniben
Ondříčkova 33, 130 00 Praha 3
tel.: 222 715 947, e-mail: dzaniben@email.cz, www.dzaniben.cz
bankovní spojení: 161582339/0300

Šéfredaktor: Peter Wagner
Výkonné redaktorky: Lada Víková a Helena Sadílková
Technická redaktorka: Eva Zdařilová
Recenzovali: doc. PhDr. Jiří Nekvapil, CSc.
a Ass. Prof. Mag. Dr. Dieter Halwachs
Sazba: Petr Teichmann
Tisk: PBtisk, Příbram

Produkci zajišťuje nakladatelství G plus G, s.r.o.,
Plavecká 14, 128 00 Praha 2
tel: 222 588 001, e-mail: gplusg@gplusg.cz, www.gplusg.cz

Náklad: 600 ks
Doporučená cena: 160 Kč
Roční předplatné: 320 Kč (včetně poštovného a balného)

ISSN 1210-8545
Evidenční číslo podle tiskového zákona: MK ČR E 6882

Nevyžádané rukopisy a fotografie se nevracejí. Obsah zveřejněných polemických článků nemusí
být totožný se stanoviskem redakce. Podávání novinových zásilek povoleno Ředitelstvím pošt Praha
č.j. NP 1360/1994 ze dne 24.6.1994.